

EESTI A 無 O

SÕNUMI TOOJA

Eesti Akadeemilise Orientaalselti infoleht
Ilmub 1989. a. jaanuarist.

Nr. 15-16 August 1989

Hind 40 kop.

INIMLIKKUSE TEEL MAAILMARAHUNI

XIV Dalai Laama Tenzin Gyatso üleskutse

maailma rahvastele

Hommikul tõustes kuuleme raadiost või loeme ajalehest alataha ühetaolisi kurbi sõnumeid: vägivald, kuritegevus, sõda ja katastroofid. Mulle ei meenu ainsatki päeva teadeteta kusagil toimunud õnnetustest. On ilmne, et isegi nüüdisajal ei kulge kellegi elu ohutult. Ükski põlvkond enne meid pole pidanud kuulma sellist hulka halbu uudiseid kui meie praegu; selline pidev pinge ja hädahoju tajumine peaks iga mõtleja ja kaastundliku inimese panema tõsiselt kahtlema meie tänapäeva maailma progressis.

On mõneti irooniamaiguline, et kõige keerulisemad probleemid tekivad ühiskondades, mis oma tööstuslikus arengus on kõige kaugemale jõudnud. Teadus ja tehnika on teinud imet paljudel aladel, ent põhilised inimlikud probleemid on alles jäänud. Kirjaoskus on jõudnud enneolematule tasemele; ometi paistab, et kõikehõlmav haridus pole kaasa toonud headust, küll aga

hingelist muret ja rahulolematust. Meie materiaalse ja tehnilise arengu edusammud on väljaspool kahtlust, kuid millegipärast sellest ei piisa, kuni meil pole õnnestunud täide viia vabadust ja õnne ning ületada kannatust.

Me võime üksnes järeldada, et meie progressis ja arengus on midagi tõsiselt viltu ja kui me selle üle õigel ajal kontrolli ei saavuta, võivad sel olla inimkonna tulevikule katastroofilised tagajärjed. Mul ei ole midagi teaduse ja tehnika vastu — nende panus inimkogemuse varasalve, meie materiaalsete mugavuste ja heaolu tagamiseks ning maailma paremaks mõistmiseks on mõõtnatu. Ent kui me teaduse ja tehnika osa liialt rõhutame, riskime kaotada kontakti nende inimeste ja mõistmise aspektidega, mis taotleavad ausust ja omakasupüüdmatus.

Järg 3. lk.

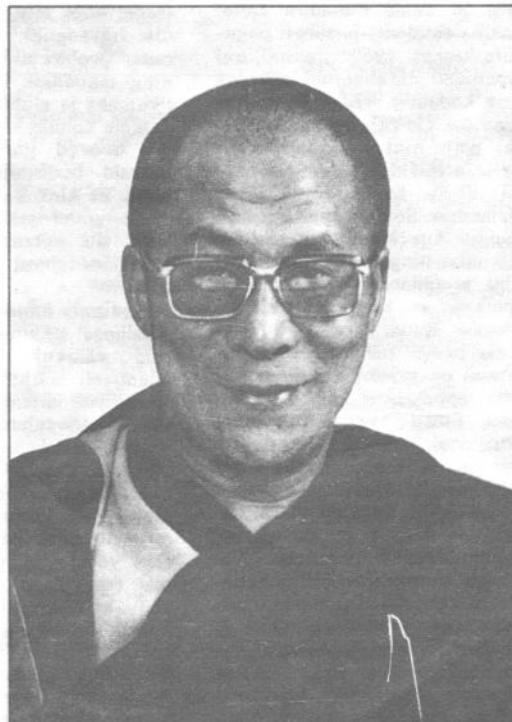
TEMA PÜHADUS

XIV DALAI LAAMA TENZIN GYATSO

on sündinud puu-sea (1935.) aastal. Peale tema väljavalimist järjekordseks Dalai Laamaks — Tiibeti kõrgeimaks vaimulikuks ja ilmalikuks juhiks — toodi ta, nagu ta eelkäijadki, mõneaastase poisikesena pealinna Lhasasse vastavat kasvatust ja ettevalmistust saama. Täieõiguslikuks Dalai Laamaks pühitseti Tenzin Gyatso tavatult vara — juba 15-aastasena (1950. a.), sest Hiina keskvoimude üha tugevneva vägivallapoliitika tingimustes vajis Tiibet autoriteetset juhti. Selleks sai olla ainult Dalai Laama. 1959. a. toimunud Hiina-vastase ülestõusu ajal oli Dalai Laama koos lähikondlaste ja umbes 100 000 kaasmaalasega sunnitud põgenema kodumaalt Indiasse. India võimude lahkel kaasabil rajati Himaalaja jalamil asuvasse Dharamsala linna Tiibeti pagulaskeskus, kus asub ka Tiibeti pagulasvalitsus eesotsas Dalai Laamaga.

XIV Dalai Laama paistab silma väga aktiivse osalemisega tänapäeva maailma probleemiderikkas elus. Tema tegevus ei piirdu sugugi ainult Tiibeti õiguste eest võitlemisega, vaid on suunatud rahu ja inimlikkuse saavutamisele kogu maailmas. On ju selline avar, isiklikku ja rahvuslikku piiratust ületav suhtumine inimeste ja üldse kõigi elusolendite probleemidesse väga pikka aega olnud omane mahajaana-budismile. XIV Dalai Laama on maailmas väga palju ringi sõitnud (käinud ka Nõukogude Liidus), kohtunud paljude mõjukate usu- ja poliitikategelastega; kõneluste eesmärk on olnud ikka üks: kuidas jõuda püsiva rahu ja õnneni maailmas.

Sellest paatosest on kantud ka XIV Dalai Laama 1984-st aastast pärinev üleskutse maailma rahvastele, mille avaldas Rootsi ajakiri „Milarepa“ 1988. a. sügisel Dalai Laama Skandinaaviaviisiidi puhul. „Sõnumitoojale“ on selle rootsi keelest vahendanud Maret Kark.

10.—13. maini s.a. viibis Leningradis Tema Pühaduse XIV Dalai Laama Tenzin Gato lähikondlane ja tõlk Alex Berzin, läti päritoluga ameeriklane. A. Berzin uurib budismi juba 27 aastat, neist 20 aastat Tiibeti keskuses Dharamsalas (Himachal Pradesh osariigis Indias). Hr. Berzin alustas õpinguid Harvardi ülikoolis sanskriti, paali, tiibeti, hiina ja jaapani keele alal. Tema esimene budistlik õpetaja oli kalmõkk Thupten Geshe Wangyal, kes töötas New Yorgi templis. Seal on tegutsenud paljud maailma-mainega budoloogid. Dharamsalas sai Alex Berzinist Dalai Laama õpetaja Ngawang Dhargyey õpilane ja seitsaadi töötabki ta seal.

A. Berzin on palju rännanud mööda Lääne-Euroopat, sest tema enese sõnul olevat Dalai Laama teinud talle ülesandeks kureerida Euroopas noori budistlikke keskusi. Nõukogude Liitu sõitis hr. Berzin turistina, k.a. mais juba teistkordselt.

Leningradis andis A. Berzin tekstoloogilisi konsultatsioone ja pidas mitu loengut. Ühes eravestluses mainis ta, et vene budismihuviliste puhul on tunda fragmentaarset algetevalmistust: teatakse nüansse Dharmast, mida läheb tarvis inimese vaimse arengu palju kaugematel etappidel, kuid elementaarsem ning põhilisim — fundamentaalne eetiline baas — puudub. Küllap seepärast käsitlesidki hr. Berzini loengud peamiselt budistliku eetika üldprobleeme.

Hoolimata äärmisest hõivatusest Leningradis näitas hr. Alex Berzin üles suurt vastutulelikkust ning soostus vastama paarile „Sõnumitooja“ lugejale huvipakkuvale küsimusele.

Palun jutustage mõne sõnaga Dharamsala Tiibeti keskusest. A. B.: Dharamsala asub Hiimalaja eelmäestikus Indias. Seal on Tema Pühaduse Dalai Laama residents ja tiibeti pagulaste keskus. 1959. aastal, kui tiibetlased olid sunnitud lahkuma oma kodudest, viidi Dharamsala üle (ja rajati seal ka juurde) palju asutusi raamatukogude ja arhiividega, kuis hoitakse nii tiibeti- kui ka muukeelset kirjandust. Seal on suur misjonikeskus, kus tegeldakse tekstide tõlkimise ning filosoofia, meditsiini ja tänapäeva tiibeti keele õpetamisega. Kursused kestavad kümme kuud, kokku tullakse kuus päeva nädalas. Dharamsalasse on rajatud suur metallivalu õppekeskus, meditsiiniülikool tiibeti arstiteaduse ning astroloogiakool traditsioonilise astroloogia ja astronoomia õppimiseks. Dharamsalas asuvad kunstikoolid, kus õpetatakse riidemaali ning puit- ja metallskulptuuride valmistamist. Tegutseb ka traditsioonilise näitekunsti kool. Lisaks on Dharamsalas arvukalt muid haridus- ja kasvatusasutusi: peatempel ja Tema Pühaduse Dalai Laama klooster ning muid kloostrid eri kunstide ja tehnikate õppimiseks. On asutatud varjupaiku

orvuksjäänud lastele. Tiibetlasi elab Dharamsalas umbkaudu 7—8 tuhat ja siin käiakse pidevalt nõu saamas. Dharamsalas asub Tiibeti pagulasvalitsus. Siit peetakse sidet kõigi keskuste ja kloostritega nii Indias kui ka mujal.

Tema Pühadus Dalai Laama esitas 1984. aastal inimkonnale üleskute jõuda kogu maailmas inimlikkuse abil rahuni. Kas Te oleksite nii lahke ja kommenteeriks te seda üleskutset paari sõnaga?

A. B.: Budism õpetab, kuidas peaksite suhtuma oma probleemidesse, et ületada meie ette kerkivaid takistusi. Selleks on vaja leida nende põhjused. Tegutsedes sihitult ekslevas maailmas viha ja hirmu võimu all, ei

'karistuse' tähenduses — veelgi enam: väidetakse, et 'karma' karistab', milles sisaldub selgelt karistava kristliku Jumal-Isa kontseptsioon (vrdl. 'Jumal karistab'). Selle asjaolu mõistmine on väga tähtis! Paljud budoloogid jätvad vastavad oskussõnad lihtsalt tõlkimata ja annavad neile põhjaliku kommentaari. See sobib teaduslike publikatsioonide puhul, kuid ei kõlba tekstide tõlkimiseks. Buddha Dharma tekstid on loetavad ning samamoodi peaksid olema lihtsalt ja arusaadavalt loetavad ka nende tõlked. Pärimum räägib, et Šakjamuni kõneles kõiki keeli ning leidis seetõttu alati igale inimesele vastava lihtsa ja kergesti mõistetava sõna Seadmuse edasi-

KOHTUMINE ALEKSANDER BERZINIGA

ole me enamasti võimelised valitsevat olukorda realistlikult hindama. Kui me aga suudame võrdväärselt suhtuda igasse olendisse ja sel moel leida kõikide raskuste põhjused, siis avaneb ka võimalus lahendada oma probleeme just niisugustena nagu need on. Dalai Laama ütleb, et see on võimalik siis, kui me käsitleme oma probleemide põhjusi inimlikult. Nõnda võime jõuda rahuni kogu maailma humaniseerimise teel. Kui inimeste grupid ja nende liidrid ei kohtle teisi inimgruppe ja liidreid teoreetiliste konstruksioonide või vaenlastena (mis enamalt jaolt põhjustabki hirmu ja ebamõistlikku käitumist), siis inimlikust kogu maailm. Kui igaüks teostab oma inimlikkust arvestades, et iga olend soovib olla õnnelik ja keegi ei soovi olla õnnetu, austab igaühe õigust olla õnnelik ja lahendab oma probleeme koos teistega kõigi olendite hüvanguks, siis lahendame oma probleemid inimlikumalt ning muudame maailma rahulikumaks ja elutervemaks.

Meie kolmas küsimus oli, kuidas noored inimesed Läänes peaksid budismiõpinguid alustama. Et Alex Berzin Leningradi loengutel just sellest kõneleski, siis esitame alljärgnevalt tema loengutest lühikokkuvõtte.

Budismi ümber on Lääne-maailmas tekkinud palju veidraid väärkujutelm, mis on enamjaolt põhjustatud tõlkijateerajajate iseenesest väga tänuväärse töö tulemustest. Otsides vaseid sanskritikeelsetele terminitele, kandsid esimesed tõlkijad Buddha õpetusele paratamatult üle kontseptsioone, mis on sellele täiesti võõrad. Näiteks 'voorus' ja 'patt' — sõnad, mis eurooplase meele seostuvad kristliku Jumal-Isa kui Ülemkohtuniku kujuga. Säärast karistavat ning kõige ja kõigi üle kohtumõistjat Virgunu Seadmus ei tunne. Samuti on palju veidrasi termini 'karma' ümber. Seda mõistet võetakse

andmiseks. Kuna sanskriti-, paali-, tiibeti- ja muukeelsete terminite täpsed vasted kannavad euroopa keeltes sageli budismile võõraid arusaamu, inimeste „ümberkasvatamine“ on aga väga vaearikas ja väheefektiivne protsess, soovitat hr. Berzin kasutada budistlike tekstide tõlkimisel lihtsaid, igapäevaseid sõnu, mis annavad edasi vastavate mõistete täpse sisu. A. Berzin rõhutas, et ei tohi unustada iga tõlke ja teksti kuumist konkreetsesse aega ja kultuuriolukorras, mistõttu ei ole olemas absoluutselt „õige“ tõlget. Teksti tõlkimine on protsess (kulg).

Budismiõpinguid ei saa alustada tantratest ja kõrgetest meditatsioonitehnikatest: majajähtsus peab algama vundamendist, mitte katusest. Budismis on vundamendiks Neli Üllast Tõde, Neli Braahmavihaarat (tasakaalukus, rõõmsameelsus, kaastunne, armastus) ja Virgumismee — nende mõistmisest ja kujustamisest tulebki alustada. Neljas Üllas Tõde soovib A. Berzin kasutada sõna *suffering* asemel sõna *problems* — mugavustes elavale Lääne inimesele tähendab 'kannatus' vaid füüsilist valu, aga probleemid on kõigil ja need ei lõpe iial otsa. Just seda pidas Buddha silmas, kui ütles, et kõik siin ilmas on *dukkha*. Alex Berzin ütleb, et tee, mida õpetas Šakjamuni, on positiivsete harjumuste kujustamine, s.t. enesetäiustamise tee, mis tuleb eneses läbi elada. Kõige aluseks on varjupaiga leidmine, mis pole vastava vormelihtne kordamine, vaid eelkõige sihi seadmine ja mõistmine. Mõistnud sihti, ei ole inimene enam üksteisele vastukäivate motiivide ja mentaalsete vägede meelevaldas. Nõnda vaibubki see „Browni liikumine“, mida kujutab endast tavaliste inimeste argielu — tegelikult sihitu ekslemine otsatute probleemide padrikus. Alles nüüd avaneb võimalus sansaarast väljumiseks. Mõiste 'varjupaik' väljendab turvatunnet, mille loob selge

eemärk. „Õige“ siht soodustab meele Virgumist, viib Virgumisele. Sel moel tuleb mõista ka pälvimust kui Virgumist soodustavat tegurit, s.t. positiivset võimalust teadvuses. Samuti tuleb mõista terminit *pāpa* (tõlgitakse 'patt') kui negatiivset, Virgumist takistavat tegurit. 'Karma' on Alex Berzini järgi meele tekkiv impulss, mis on suunatud ükskõik mille tegemisele kõige laiemas mõttes. Need impulsid on nn. „liigutajad“, sest just need panevad tegutsema.

Budism on eelkõige eluviis ja budistlik praktika pole „meditatsioon nurgas“, vaid tema teoreetiliste ja eetiliste aluste rakedamine igapäevases elus. See on just nimelt enesetäiustamise tee, sest Buddha ei ole Ülim Olend, kes meid juukseidpidi sansaara soost välja tirib: igaüks peab ise positiivsete harjumuste kujustamisega vaeva nägema. Siin on eriti tähtis motivatsioon — iga hetkel tuleb teadvustada tegevuse motiivi. Et motiivid on peidus sügaval teadvuses, siis ei tohi neid segi ajada ajenditega. Niisuguse segiajamise vältimiseks tuleb kujutada kriitilist analüüsi ja rakendada seda iseenese peal. Samas aitab kriitiline analüüs ületada ja vältida neid emotsionaalseid eel- ja väärarvamusi, mis meil enestest on, nagu „olen loll“, „olen vārdjas“, „olen halb inimene“, „olen kõrgist lugupeetud“, „olen kõigi sõber“, „olen alati õiglane“, „ütle alati otsekoheselt tõtt“ jne. A. Berzin arvab, et enesetäiustusslikke eel- ja väärarvamusi on Lääne kultuuri kandjatele sisendanud kristlik päripäti kontseptsioon. Budistlik praktika võimaldab neid väärarvamusi ületada, sest ta paljastab neis tühipalja ja lapsiku fantaasia. „Patune“ on lapsik seisund. Ometi näeb budistlik praktika ette igapäevase patukahetsuse. See ei ole aruandlus kõigevägevamale kohtunikule, vaid eelkõige eetiliste eksimuste ja vääratuste ülestunnistamine isendale, enesetäiustuse hülgamine ning enda meelestamine nii lähedastele kui ka kõigile teistele olenditele põhjustatud kurja täielikule heastamisele. Hr. Berzin kõneles bodhisattvateest ning märkis, et ei ole õige arvata, nagu oleks inimene, kes annab vastava töotuse, juba bodhisattva. Virguja kehabast vaimse arengu väga kõrget taset ja see ideaal tuleb alles teoks teha. Virgumismeelel on väga hõlps kaotada, näiteks „tühipaljast“ sääske tappes. Kui keegi väidab sääske tappes, et saadab selle olendi Nirvaanasse, on ta tavaline silmakirjatseja, mitte vägev bodhisattva.

Vastates küsimusele, missuguseid tekste peaks esmajärjekorras tõlkima, nimetas Alex Berzin kõige esimesena Šāntideva „Bodhišarjāvatāra“. Õnneks on see tekst meil eesti keeles juba olemas (Šāntideva. Bodhišarjāvatāra. „Loomingu Raamatukogu“. Nr.3/4, 1982.).

Leningradis käis Harri Ints

Algus 1. lk.

Vaatamata võimele luua mõttamatuid materiaalseid mugavusi, ei suuda teadus ja tehnika asendada igavikulisi vaimseid ja inimlikke väärtusi, mis on kujundanud meie tsivilisatsiooni kõikides rahvuslikes erikujudes nagu me neid tänapäeval tunne- me. Keegi ei saa eitada võrra- tuid materiaalseid eeliseid, mis on teaduse ja tehnika abil saavuta- tud, kuid meie põhilised inim- likud probleemid on endised; ikka seisame sama suure — kui mit- te koguni suurema — hulga kannatuste, hirmu ja pinevuse ees. Seepärast on igati loogiline püüda leida tasakaalu ühelt poolt materiaalse progressi ja teiselt poolt vaimsete, inimlike väärtuste vahel. Sellise suure ümberhindamise ja -kohanemi- se teostamiseks peame taas ellu äratama inimlikud väärtused.

Olen kindel, et paljud inime- sed jagavad minu muret kogu maailma haaranud kõlbelise kriisi pärast ning ühinevad minu palvega kõigile usu- ja ühis- konnategelastele, kes püüavad muuta meie ühiskonda kaastund- likumaks, õiglasemaks ja au- samaks.

Ma ei kõnele kui budist ega tiibetlane. Samuti mitte kui asjatundja rahvusvahelise poliitika alal (kuigi ma neis küsi- mustes paratamatult oma arva- must avaldan). Pigem räägin ma lihtsalt kui inimene, kes tun- neb muret nende inimväärtuste pärast, mis pole aluseks ainult mahajaana budismile, vaid kõi- kidele suurtele maailmareligi- oonidele. Lähtudes sellest tahan ma välja öelda oma isikliku arvamuse:

1. globaalsete probleemide lahendamine vajab kõikehõlmavat inimlikku suhtumist;
2. kaastunne on tugisamm, millele toetub maailmarahu;
3. kõik maailmareligioonid on omal viisil alati olnud maailma- rahu poolt nagu ka kõik inimi- suse eest seisjad, olenemata ideoloogiast;
4. iga üksikisik kannab üleül- dist vastutust selle eest, et loo- daks tõeliselt inimvajadusi tee- nivaid institutsioone.

INIMLIKKE PROBLEEME SAAB LAHENDADA INIM- LIKE SUHTUMISTE MUUTMISE TEEL

Meie ees seisva probleemide- hulga seas on tänapäeval tea- tav osa selliseid, mida põhjus- tavad looduskatastroofid. Neid tuleb võtta nii, nagu nad on ja neile kindlameelselt vastu as- tuda. Teised probleemid see- vastu tulenevad meie endi mõist- matususest ning neid on võimalik lahendada. Need võivad olla poliitilise või usulise värvingu- ga ideoloogilised konfliktid, kui inimesed võitlevad ükstei- sega pisiasjade pärast ning kao- tavad silmist põhilise inimi-

väärsuse, mis ühendab meid kõiki üheks inimperekonaks. Me ei tohi silmist kaotada pea- mist sihti ega tohi kunagi luba- da, et eesmärk pühitseks äbi- nõu; inimsus tuleb alati asetada kõrgemale tülküsimustest ja ideoloogiast.

Vaieldamatult on suurim hä- daoht, mis inimkonda ja tegeli- kult kõiki olendeid sellel pla- needil ähvardab, tuumasõja oht. Mul ei tarvitse sellel pike- malt peatuda, kuid tahaksin pöörduda palvega kõigi tuuma- relvajaduste käsutajate poole, kes sõna otseses mõttes hoiavad oma käes maailma tulevikku, teadlaste ja inseneride poole, kes jätkavad nende hirmuäratavate hävitusrelvade loomist, kõigi inimeste poole, kes oma positsiooniga võivad mõjutada

INIMLIKKUSE TEEL MAAILMARAHUNI

juhte; ma pöördun nende poole palvega kasutada tervet mõis- tust ja alustada tööd kõigi tuu- marelvade demonteerimiseks ja hävitamiseks. Me teame, et tuu- masõjas pole võitjaid, sest pole ka ellujääjaid. Kas pole kohutav üksnes sellise ebainimliku ja sü- dametu hävingu eeldamine? Ja kas pole siis loogiline, et seda enesehävingu põhjust teades, peaksime ta kõrvaldama, liitigi kui meil on selleks nii aega kui ka vahendeid? Sageli ei suuda me oma probleemidest jagu saada, kuna me ei tea nende põhjust, või kui teamegi, siis puuduvad vahendid nende kõrvaldamiseks. Kuid tuuma- sõjaohu pole selline.

Kõik elusolendid, kuulugu nad enamarenenud liikide hul- ka nagu inimesed või lihtsama- tesse loomaliikidesse, otsivad eelkõige rahu, heaolu ja turva- lisust. Elu on ühtviisi armas nii tummale loomale kui ka igale inimolendile; ka kõige primitiiv- sem putukas otsib kaitset, kui ta elu on ohus. Täpselt samuti nagu meist igaüks tahab elada ja mitte surra, käib see ka kõi- kide teiste olendite kohta uni- versumis, iseasi on muidugi, mil määral keegi selleks suute- line on.

Üldiselt on olemas kaht liiki — hingelist ja kehalist — kan- natust ja õnne ning ma usun, et neist kahest on hingelise kannatuse ja õnne probleem põletavam. Seepärast tahan juhtida tähelepanu meeletree- ningu vajadusele, mis võimaldab ületada kannatust ja saavutada kestmamat õnneseisundit. Mul on ka teine, üldisem, aga siiski küllalt konkreetne õnnekäsitlus: sisemise vabaduse, majandusli- ku arengu ja eelkõige maailma- rahu ühendus. Usun, et sellise sihi saavutamiseks tuleb arenda- da üleüldist vastutustunnet, sügavat hoolt kõigi suhtes, sõltumata usutunnistusest, naha- värvist, soost ja rahvusest

Sellise üleüldise vastutuse idee põhieelduseks on lihtne tõsiasi, et üldjoontes on kõiki- de teiste soovid samasugused nagu minu omadki. Kõik olen- did püüdleval õnne ja väldivad kannatust. Kui meie, n.ö. intel- ligentsed inimolendid, seda tõ- siasja ei tunnista, muutub meie planeet üha suureneva kannatuse areeniks. Kui me võtame omaks enesekeskse ellusuhtu- mise ja püüame pidevalt teisi oma huvides ära kasutada, võime küll võita ajutisi eeliseid, kuid kaugemas perspektiivis ei suuda me leida isegi isiklikku õnne, rääkimata maailmarahust.

Õnneotsingul on inimesed kasutanud erinevaid meeto- deid, mis liiga sageli on olnud julmad ja eemaletõukavad. Inim-

soole äärmiselt vääriru on tuua piinu kaasinimestele ja teistele elusolenditele oma isiklike ees- märkide saavutamise nimel. Selline lühinägelik käitumine põhjustab kannatusi lõpuks nii endale kui ka teistele. Inimese- na sündimine on iseenesest haruldane sündmus ja on mõist- lik kasutada seda võimalust nii tulemuslikult ja oskuslikult kui võimalik. Meil peab olema õige perspektiiv, mis lähtub kõike- hõlmavast eluprotsessist ning ei otsi õnne ega au ainult ühe isi- ku või grupi jaoks teiste arvel.

Kõik see nõuab uut lähene- misviisi globaalsetele proble- emidele. Maailm muutub üha väiksemaks ja väiksemaks ning üha enam kujundab seda oma- vaheline sõltuvus, mis on kiire tehnilise progressi ja rahvusva- helise kaubanduse, aga ka suu- reneva rahvastevahelise läbi- käimise tulemus. Tänapäeval oleme üksteisest üsna suurel määral sõltuvad. Varem olid probleemid lahendatavad ena- masti perekonna tasemel, kuid nüüd on olukord teine. Täna- päeval oleme üksteisest nii sõltuvad, üksteisega nii tihedasti seotud, et ilma üldise vastuta- se ja vennaskonna tundeta, ilma mõistmise ja veendumuse- ta, et tegelikult oleme osa ühest suurest inimperekonnast, ei ole lootust võitu saada paljudest ohtudest meie olemasolule, veel vähem rahule ja õnnele.

Üks maa ei saa enam üksin- da oma probleeme rahuldavalt lahendada, liialt palju on neid teiste maade huvide, suhtumi- sest ja koostööst nendega. Läh- enemine maailmaprobleemi- dele kõikehõlmaval inimlikul viisil näib olevat ainuke terve maailmarahu alus. Mida see tähendab? Alustame eelpool mai- nitud arusaamast, et kõik olen- did soovivad õnne ja väldivad kannatust. Seega on kõlbelselt vale ja pragmaatiliselt rumal tegutseda ainult omaenda õnne nimel, mõtlemata kõigi teiste

tunnetele ja püüdlustele, kes ümbritsevad meid sama inim- perekonna liikmetena. Mõistli- kum on teistele mõelda ka oma õnne nimel tegutsedes. Seda ni- metan ma „targaks omahuviks“, mis loodetavasti kujuneb „kompromislikuks omahuviks“ või veelgi parem, „vastastiku- seks huviks“.

Isegi kui rahvastevahelise kasvava sõltuvuse tulemusena võiks oodata suuremat kaastun- del rajanevat koostööd, on raske luua tõelise koostöö vaimu seni, kuni inimesed jäävad hoolima- taks teiste tunnete ja õnne suhtes. Kui inimesi ajendab peami- selt ahnus ja kadedus, on neil võimatu elada harmooniliselt. Vaimne suhtumine ei lahenda tõenäoliselt kõiki enesekesksest hoiakust johtuvaid poliitilisi probleeme, kuid pikapeale saab vaimne suhtumisviis hävitada nende probleemide juured, mil- le ees me tänapäeval seisame.

Teiselt poolt, kui inimkond ka edaspidi lähtub egoistlikest hetkemotiividest oma proble- emide lahendamisel, siis seisa- vad tulevased põlvkonnad paratama- tult ennekuulmatute raskuste ees. Maailma rahvastik kasvab ja meie tagavarad ammendu- vad kiiresti. Vaadake näiteks puid! Keegi ei tea täpselt, mil- lised halvad tagajärjed võivad massilisel raiel olla kliimale, pinnasele ja maakera ökoloogia- le tervikuna. Me seisame probleemide ees, sest inimesed juhitud vaid oma lühinä- gelikest, isekatest huvidest, mõt- lemata kogu inimkonnale. Neil puudub tervikpilt maast ja loo- muliku tasakaalu pikaajalise rikkumise mõjust elussüste- midele. Kui meie põlvkond ei mõtle nendele probleemidele nüüd, võib juhtuda, et järgmi- ne põlvkond ei suuda nendega enam toime tulla!

KAASTUNNE KUI MAAILMARAHU TUGISAMMAS

Budistliku psühholoogia jär- gi on suurema osa meie raskus- te põhjuseks kirglik iha või sõltuvus asjadest, mida me eksli- kult peame püsivateks. Meie iha ja seotusest johtuva ees- märkidejahiga kaasneb agres- siooni- ja konkurentsivaim kui arvatav tõhus toimeviis. Need vaimsed suundumused tehakse kergesti teoks ja nad loovad endastmõistetava kasulava sõ- jakusele. Taolised suundumused on toiminud inimmees iidse- test aegadest peale, kuid täna- päeval on neid võimalik ellu viia kõige mõjusamal viisil. Mida me võime teha, et saada võitu nende „mürkide“ — väär- arvamuste, ahnuse, agressiiv- suse — üle? Sest just need mür- gid on peaaegu kõikide maailma raskuste ja umbsõlmede alli- kaiks.

(järgneb)

11. augustil k.a. oleks Uku Masing saanud 80-aastaseks. Sellele tähtpäevale on pühendatud Uku Masingu päev, mis toimus 12. augustil Raplas ja Raikkülas. Päev algas kell kümme hommikul Rapla Kirikus mälestusjumalateenistusega. Päevakohase jutluse pidas Evald Saag. Peale jumalateenistust kuulati samas sõnavõtte Uku Masingust ja tema loomepärandist.

Mälestuspäev jätkus kell kaks Uku Masingu sünnikohas Raikkülas Lipal Einu talus. Talu aias avati mälestuskivi. Sõna võtsid Enn Vetemaa, Paul-Erik Rummo, Hando Runnel, Andres Langemets, Vello Salum, Evald Saag, Eha Masing. Mõningaid mõtteid, mis nii hommiku- kui ka õhtupoolsetest sõnavõttudest meeles kõlama jäid:

Uku Masing on vaieldamatult eesti rahva suurmees ja kuulub ühte ritta selliste nimelega, nagu

Mälestati Uku Masingut

Jakob Hurt, Villem Reimann, Anton Hansen-Tammsaare jt. Uku Masingu isiku ja elutöö sunnitud mahavaikimine tema eluajal pole suutnud tema üli-rikkalikku loomingulist pärandit olematuks teha. Uku Masingu avastamine seisab eesti rahval alles ees.

Uku Masing oli oma töödes ja mõtetes teda ümbritsevast ajast ja vaimusest nii palju ees, et ta ka seetõttu suures osas mõistmist ei leidnud. Uku Masingu mõistmiseks tuleb saavutada vastav vaimne tase. Ka siit selgub, kas ja kui võrd eesti rahvas on oma suurmehe väärt.

Viljatud ja mõttetud on vaidlused selle ümber, kas Uku Masing oli eelkõige usuteadlane, keeleteadlane, rahvaluuleteadlane, ajaloolane, orientalist, luu-

letaja, kunstnik või filosoof. Uku Masingu loomingut saab mõista vaid temast kui tervikust lähtudes. Erinevates valdkondades tegutsemine võimaldas tal oma mõttemaailma paremini, täielikumalt ja mitmekülgsemalt väljendada.

Uku Masingu suurus seisneb eelkõige tema avatuses. Ta oli kristlane, aga mitte piiratud, võitlev kristlane. Ta tahtis ja oskas võrdlevalt näha kõiki maailma usundeid ja hinnata neid (ka kristlust) üksteise suhtes sellest panusest lähtudes, mis nad on maailmale andnud inimsuse edendamiseks.

Suuresti on võrreldavad Raikkülas mõnekümneaastase vahega sündinud kaks maailmatasemel filosoofi — Hermann von Keyserling ja Uku Masing.

Mõlemad on tohtult teinud selleks, et avardada eurooplase liig euroopakesket mõtlemist, näidanud, et eri aegadel on eri maades vaimuelus saavutatud võrreldavaid tulemusi. Sellest arusaamine ja lähtumine peaks iseloomustama iga kultuurset inimest.

Uku Masingu mälestuse jäädvustamisel ei või piirduda mälestuskivi avamisega. Kindlasti peab see kivi aga jääma meelde-tuletuseks, et selline inimene on meie keskel elanud, et meie kohus on lunastada võlg tema ees ning teha tema elutöö nähtavaks kõigile. Korraldatud mälestuspäev on alles esimene samm sellel teel.

Lisame, et 11. augustil avati mälestuskivi ka Uku Masingu haua Tartus Raadi Kalmistul.

Märt Läänemets

Aasia tantsis Kuopios

7.—13. juunini toimusid Soomes, Kuopio linnas 20-ndad tantsu- ja muusikapäevad. Seekordsed olid veidi tavatumad — pühendatud Ida klassikalisele muusika- ja tantsukultuurile. Kuopio külalisteks olid Oriendi auväärsemad teatrid ja tantsurüübid. Ka Soome teatrid mängisid Ida teatrist mõjustatud etendusi. Kohale olid tulnud Huangshi pekingi ooperi trupp, Kim Maeja Chang Mu tantsurüübid Koreast, padatik-tantsu ansambel Kalkuttast, Gong Sadha Budaya küla tantsijad ja gameélan orkester Bali saarelt Indoneesiast. Lisaks bhāratanatyami soolotantsija Naripattu Raju, USA moderntantsija Angelia Leung, kabuki- ja no-stiildest mõjustatud Henry Smith USA-st jt.

Täiendavat tantsuharidust andsid osavõtjatele klassikalise balleti (mida õpetas ka meie T. Randviir), modern- ja džäss-tantsu ning aikido kursused. Jukka O. Miettinen pidas loenguid aasia tantsukultuuridest. Loenguid täiendasid suurepärased videod. India klassikalistest tantsustiilidest oli võimalus õppida kathakki. Tänu soomlastest korraldajate heale suhtumisele ja rahalisele toetusele sai ka käesoleva ülevaate autor kathaki kursusest osa võtta.

Kathak on levinud põhiliselt Põhja-Indias. Ta kujunes välja XVI—XVII saj. islamiusuliste suurmogulite õukondades. Tantsu saadab hindustani muusika. Tantsijateks võivad olla nii mehed kui ka naised. Tantsu sisu põhineb enamasti mõnel hinduistlikul legendil (näiteks Krišna

ja Radha müstiline armastus). Kathak võib aga olla ka lihtsalt kindla sisuta kaunis liikumine.

Meie guruks oli üks tunnustatumaid kathaki stiili esitajaid

päeval on gurud rikkad ega vaja oma majapidamises enam õpilaste-õdede abi. Seetõttu ei ela õpilased enam õpetaja juures ja nende tundemaailm, mis varem

Kathaki tantsijataril tantsib ka nägu.

tänapäeval — täiuslik Chetna Jalanin. Hiljem asendas teda 22-aastane Anuradha Lahiri.

Tantsuõpilased kutsuvad üksteist iidse traditsiooni kohaselt õdedeks. Guru ja õpilase suhe on eriline. India lapsed ise aga kurdavad, et gurude traditsioon on kahjuks välja suremas. Täna-

oli suurel määral õpetaja arendada, jääb vaesemaks.

Toon mõned huvitavad momendid hindude läbiviidud tantsutunnist. Harjutusmattidel istusid sitari- ja tablamängija. Tunni alul tervitasid õpilased muusikuid: austasid neid, puudutas parema käega nende pille, seejärel oma laupa ning maa-

pinda. Alguspalvega pöörduti hinduismi kolme peajumala poole. Tund võib kesta olenevalt guru meeleseisundist ja õpilaste valmisolekust mõnest minutist mõne päevani.

Kõige enam töötati rütmidega — annab ju hindustani muusika võrratuid võimalusi improviseerida erinevate rütmide ja tempo-dega. Tantsus tekib kahekõne muusikute (eriti tablamängija) ja tantsija vahel. Rütme õpitakse tajuma lüües sõrmedega peopesale, käevarrlele ja -labale ise numbreid kaasa lugedes. Edasi korraldatakse neid rütme kolmes erinevas tempos. Kõige olulisemad rütmikandjad kathakis on muidugi jalad, eriti treenitud peavad olema jalalabad ja tald.

Kathak on naiselik tants. Eba-maiselt pehmed on käte liigutused, meeletud virtuoossed pöörded. Kathaki tantsijanna on uhke, kuid ainult parasjagu: nobedad pilgud ja seletamatu naeratus näitavad tema siseilma just nii palju kui vaja. Vastandina bhāratanatyami stiilile, mis on rõhutatult emotsionaalne, iseloomustavad kathakki täpsus, lõpetatus, teadlikkus.

Jääb vaid loota, et peatselt saavad ka Eestis toimuma seesugused tantsu- ja muusikapäevad, kus meil on õnn nautida ja tundma õppida Ida tantsu- ja lauluteatri kultuuri.

Kersti Randmaa
Tallinna india tantsutrupi
„Amrita“ liige

34. Kes naise õrnust, tulusust ja taluvuse piire teab ning oma jõudu arvestab, see tõesti šaastrat mõistnud on
35. Ei igalpool, ei alati juhtnõore arvestada saa. Kõik sõltub olukordadest ja ajast, rahva kommetest.

NÕNDA LÕPEB TEISE RAAMATU SEITSMES PEATÜKK „LÖÖGID JA HÄÄLITSEMINE“

Seletusi II raamatu VII peatüki mõistmiseks

Ka see peatükk koosneb kahest paragrahvist, kuid ülesehitus on omapärane: paragrahvid on teineteisega „läbi põimunud“. Seepärast on ka paragrahvide nimetused toodud ära koos peatüki alguses. Tuleb arvestada, et löögid on eelkõige rituaalse tähendusega ja nad ei tarvitse sugugi olla valusad (kuigi muidugi on ka vastupidiseid näiteid). 8. esitatud linnunimetused ei vasta täpselt Eestis elavatele alaliikidele. 27. Tšola — riik, mis asus India äärmises kaguosas. 28. Kuntala — India edelaosas asunud riigi nimetus. 32. Viies kiir — galopp.

VIII peatükk

Naine mehe osas. Mehe ülesanded.

§ 17. Naine mehe osas.

§ 18. Mehe ülesanded.

1. Kui naine märkab, et mees on korduvalt toimunud tegevusest väsinud, aga hoolimata sellest veel kirglik, siis asetagu ta mees selle loal enda alla ja osutagu talle abi. Ta võib seda teha ka omal soovil, et proovida uut asendit või äratada mehes uudishimu.
2. Naine võib juba ühtes olles keerata mehe enda alla, nii et nauding ei katke — see on üks tee. Teine tee seisneb selles, et too asend võetakse sisse algusest peale.
3. Lilled allalangenud juustes, surugu ta oma rinnad ikka ja jälle mehe rinna vastu ning langetagu naerdes ja hingeldades oma pea ning tehku järele neidsamu liigutusi, mida tavaliselt mees on teinud. Naerdes, ohvardades ja lüües öelgu ta: „Ma olin all, nüüd allid sina minu all!“ Siis aga mängigu häbenemist, väsimust ja küllastumist. Ta tehku kõike nii, nagu muidu teeb mees.
4. Sellest me nüüd räägimegi.
5. Kui asemel lebav naine on mehe sõnadest küllastunud, siis päästku mees tema rõivad lahti. Kui ta vastu vaidleb, siis tuleb ta suudlustega vaikima panna. Kui linga on jäigaks tõmbunud, siis puudutagu mees naist sellega siit ja sealt. Kui partnerid alles esimest korda vahetada astuvad, siis pangu mees käsi naise kokkusurutud reite vahele. Kui aga tegemist on tütarlapsel, siis puudutagu mees tema rindu, mida ta püüab muidugi kätega varjata, kaenlaaukusi ja kaela. Iseteadliku naisega tuleb käituda vastavalt olukorrale ja kommetele. Naist suudeldes tuleb kätega kergelt kinni hoida tema juustest ja lõuast. Tütarlaps või naine, kellega astutakse esimest korda vahetada, paneb häbenedes oma silmad kinni.

6. Mees jälgigu hoolikalt seda, mis naisele naudingut pakub.

7. Kuhu naine ühtes olles vaatab, seda kohta puudutagu mees. Suvarnanābha väidab, et see on noorte neidude saladus.

8. Keha lõtvumine, silmade sulgemine, häbitunde kadumine, oma keha mehë keha vastu surumine — need annavad tunnistust sellest, et naine on jõudnud orgasmi.

9. Kes aga mehega üheaegselt orgasmi ei jõua, see vehib kätega, kattub higiga, hammustab ja ei lase mehel vallanduda ning võib ka jalaga lüüa.

10. Seepärast oleks enne ühet vajalik, et mees oma käega nagu elevant naise häbet puudutaks kuni see niiskub ja alles selle järel ühtesse astuks.

11. Mehe liigutamisiisid on järgmised: 'otseliikumine', 'kloppimine', 'pistoda', 'hõõrumine', 'pressimine', 'tuuleiil', 'metsseahoop', 'pullihoop', 'varblasemäng' ja 'kauss'.

12. Rõhtne tavaline ühe on 'otseliikumine'.

13. 'Kloppimine' on ühe, mille puhul mees kätega lingat igas suunas liigutab.

14. 'Pistoda' on asend, mille puhul sügavale alla vajutatud džaghana ülemist osa lingaga vajutatakse.

15. 'Hõõrumine' on asend, mille puhul sügavale alla vajutatud džaghana alumist osa lingaga vajutatakse.

16. 'Pressimine' on asend, mille puhul linga jõuliselt sisse surutakse ja seal kaua aega hoitakse.

17. 'Tuuleiil' on asend, mille puhul linga väga aeglaselt välja tõmmatakse, seejärel aga jõuliselt sisse surutakse.

18. Kui aga sel juhul linga vaid üht külge rõhub, siis on tegemist 'metsseahoobiga'.

19. Kui aga mõlemat külge, siis 'pullihoobiga'.

20. 'Varblasemäng' on asend, mille puhul sisse asetatud linga tõmmatakse veidi välja ning seejärel kaks, kolm või neli korda vahepeal väljapoole tõmmates üha sügavamale sisse surutakse.

21. Ühte lõpul tarvitatakse asendit, mille nimeks on 'vaas'.

22. Kui aga naine täidab mehe osa, siis lisanduvad nendele veel mõned.

23. Need on 'tangid', 'vurr' ja 'kiik'.

24. 'Tangid' on asend, mille puhul naine hoiab jooniga lingat pikka aega kinni ning pitsitab seda üsna tugevalt.

25. 'Vurr' on asend, mille puhul naine ühtes olles tiirleb nagu ratas. See nõuab harjutamist.

26. Selle asendi puhul tuleb mehel oma keha keskosa ülespoole tõsta.

27. 'Kiik' on asend, mille puhul naine oma džaghanat liigutab siia-sinna.

28. Niimoodi ühtes olles võib lauba suruda vastu laupa ja puhata.

29. Kui mõlemad on välja puhanud, siis pööraku mees end ümber. Need olid asendid, mille puhul naine täidab mehe osa.

30. Selle kohta käivad ka mõned värsid.

Peitku ta pealegi nägu, varjaku iseloomu — kohe, kui mehe peal asub, näitab nii nägu kui loomust.

31. Milline on naise loomus, mida ihkab, mida naudib, seda kõike väljendavad tema keha liigutused.

32.

Kuid kuupuhastuses naine
ärgu täitku mehe osa,
nõnda ka gasell ja rase
või kel üleliia kaalu.

**NÕNDA LÕPEB TEISE RAAMATU
KAHEKSAS PEATÜKK
„NAINE MEHE OSAS. MEHE ÜLESANDED“**

IX peatükk

Ühendus ülalpool.

§ 19. Ühendus ülalpool.

1. Kolmandaloomuselised jagunevad kahte tüüpi: naiselikkudeks ja mehelikkudeks.
2. Naiselik aimab järgi naiste riistust, kõneviisi, vallatlemisi, loomust, õrnutsemist, kartlikkust, lihtsameelust, abitust ja häbelikkust.
3. Kui tema suu teeb seda, mida tavaliselt teeb džaghana, siis on tegemist 'ühendusega ülalpool'.
4. Naisele pakub see kujuteldavat naudingut, aga ka vahendeid äraelamiseks. Ta eluviis sarnaneb lõbunaise omale.
5. Mehelik aga varjab oma soovi. Kui ta meest ihaldab, siis hakkab masseerijaks.
6. Masseerimise ajal hõõrub ta oma ihuliikmetega otsekui emmates armastatu reisi. Kui ta märkab, et armastatu sellega nõusse jääb, siis riivab käega tema reite ühinemiskohta ja lingat.
7. Kui ta aru saab, et ihaldatu linga on jäik, siis pitsitab ta seda oma käega ja naerab, et teine on sattunud niisugusesse olukorda.
8. Kui sellisest olukorrast ja muudest ilmsetest märkidest hoolimata too ei ütle midagi, siis hakkab ta ise pihta. Kui aga too teda käsutama hakkab, siis vaidleb ta vastu ja jääb nõusse alles pika aja pärast.
9. Siin tuleb ette kaheksa erinevat toimimisviisi. Need nimetused on 'mõõdukas', 'küljehammustus', 'välistan-gid', 'sisetangid', 'suudlus', 'hõõrumine', 'mangomahla imemine' ja 'neelamine'.
10. Igaühe lõpul näitab ta üles soovi asjale lõpp teha.
11. Ihaldatu aga näidaku pärast ühe lõppu soovi üle minna järgnevale.
12. 'Mõõdukas' on ühe, mille puhul kätte võetud linga paigutatakse huulte vahele.
13. Kui ta eesnaha linga otsa pealt tagasi tõmbab ja selle külgi huulte vahel hoiab, kuid ei hammusta, ning ütleb: „Olgu nii, täpselt nii!“, siis on tegemist 'küljehammustusega'.
14. Kui teda jätkata palutakse ja ta linga otsa kokkupigistatud huulte vahele surub ning seda venitab, otsekui tahaks ära tõmmata, siis on tegemist 'välis-tangidega'.
15. Kui talle veel peale käiakse ja ta linga veidi suhu surub, selle otsa huultega pitsitab ja selle järel välja võtab, siis on tegemist 'sisetangidega'.
16. 'Suudlus' on asend, mille puhul linga võetakse kätte ja pannakse huulte vahele nagu tavalise part-neri alahuul.
17. Kui seejärel lingat keeleotsaga igaltpoolt puuduta-takse ja lakutakse, siis on tegemist 'hõõrumisega'.
18. 'Mangomahla imemise' puhul paigutatakse linga poolenisti suhu ning kord tugevamalt, kord nõrge-malt pitsitatakse seda.

19. Kui ta nüüd partneri nõusolekul terve linga suhu võtab ja seda pitsitab kuni orgasmi saabumiseni, siis see on 'neelamine'.

20. Ka siin võib kindla eesmärgi saavutamiseks kasu-tada häälightsusi ja lööke. See oli ülaühte kirjeldus.

21. Seda rakendavad ka kõlvatud ja ohjeldamatud naised ning teenijannad ja naismasseerijad.

22. Õpetajad on väitnud, et sellega ei tohi tegelda, sest see on madal ja ebakõlbeline. Kes niisuguste naiste suud puudutab, toob endale õnnetuse kaasa.

23. Vätsjājana aga arvab, et lõbunaise armukesele ei saa see küll halba teha, kuigi muudel juhtudel tuleks seda vältida.

24. Seepärast idamaalased ei astu vahekorda naistega, kes harrastavad ülaühet.

25. Ahitšatra mehed ei astu lõbunaistega vahekorda, kui aga astuvad, siis tarvitavad vaid nende suud.

26. Säketa mehed astuvad vahekorda millegi peale vaatamata.

27. Nagara mehed aga ei harrasta ülaühet.

28. Sūrasena mehed proovivad kõhklemata kõike järele.

29. Nad seletavad: „Kes suudaks küll uskuda naiste vooruslikkust, puhtust, kombeid, eluviisi, meelekind-lust, juttu? Nad on loomult rüvedad, aga ometi ei loobuta neist. Seepärast tuleb pühakirja (smriti) põh-jal neid puhtaks pidada. On ju öeldud:

Imev vasikas on puhas,
saaki haarav koer on puhas,
õuna heitev lind on puhas,
ühtes naisesuu on puhas.“

30. Arvamuste erinevuse tõttu ja ka selle tõttu, et pühakirja ütlusi erineval viisil saab tõlgendada, tuleb käituda paikkonna tavade ning omaenda loomuse ja vajaduste kohaselt. Nii arvab Vätsjājana.
31. Selle kohta on olemas ka mõned värsid.

Sõrmustega, ehetega
kaunistatud noored teenrid
mõne mehega on valmis
toimetama ülaühet.

32. Samuti ka härrasmehed
seda tegema on valmis,
mõeldes teineteise hüvest,
kui on võitnud usalduse.
33. Mehed võivad sedasama
saata korda naistega.
Selles pole eripära,
on kui suule suudlemine.
34. Mees ja naine vastastikku
võivad ülaühtes olla.
Seda ühet raamatutes
'varesühteks' nimetatud.
35. Selle nimel lõbunaised
valmis hülgama on tarku
heldeid vooruslikke mehi,
eelistades inimrämpsu.
36. Ülaühet mitte iial
ärgu võtku sooritada
braahmanid ja õpetlased,
riigikoormat kandvad mehed.
37. Šaastra küll ei keela seda,
kuid kas tähendab see luba?
Šaastrad paljust juttu teevad,
kõike pole vaja teha.

Ida kirjasüsteemid

JAAPANI KIRJAKEEL III

Tabeli gojūon vertikaalselt loetavad read (ridade lugemist alustada paremalt) on järgmised (vt. joon. 1):

1. rida koosneb vokaalidest a, i, u, e, o.

2. rida koosneb kombinatsioonidest k+vokaal: ka, ki, ku, ke, ko; nende helilised variandid — kombinatsioonid g+vokaal — moodustatakse nigori märgi lisamisega.

3. rida koosneb kombinatsioonidest s+vokaal: sa, shi, su, se, so; ning nende helilistest variantidest z+vokaal: za, ji, zu, ze, zo (z palataliseeritud varianti tähistatakse romajis tähtedega ji).

4. rea moodustavad kombinatsioonid t+vokaal: ta, chi, tsu, te, to. Helilised variandid on vastavalt da, ji, zu, de, do. Kui konsonandile t liitub u, siis hääldub ta tsu, kui aga i, siis chi.

5. rida koosneb kombinatsioonidest n+vokaal: na, ni, nu, ne, no.

6. rida koosneb kombinatsioonidest h+vokaal. Kombinatsioonist h+u tekib fu. Selle rea helilised variandid on vastavalt ba, bi, bu, be, bo ja helitud pa, pi, pu, pe, po.

7. reas on kombinatsioonid m+vokaal: ma, mi, mu, me, mo.

8. reas on ainult kolm märki: ya, yu, yo.

9. rida koosneb kombinatsioonidest r+vokaal: ra, ri, ru, re, ro.

10. reas on ainult 2 märki wa ja wo. Märki wo kasutatakse ainult sihitava käände sufiksina. Tal on olemas teine, lähedane variant — täishäälik o.

11. reas on ainult üks märk, mis tähistab kaashäälikut n. Erinevalt teistest kaashäälikutest võib n esineda ainult silbi lõpus, s.t. ühenduses kõigi teiste häälikutega, kuid vahetult eelneb talle alati vokaal. Kaashäälik n on kergelt nasaalse varjundiga.

MÕNDA HÄÄLDUSEST

Jaapani keeles esineb nii lühikesi kui ka pikki häälikuid. Häälendamisel tuleb seda rangelt silmas pidada, sest häälikute pikkuse muutumine toob endaga kaasa ka sõnatäheenduse muutumise. Jaapani keeles on pikkade täishäälikutega sõnade arv eriti suur. Kõik täishääliku-

ga	ガ	za	カ	ka	ア	a
gi	ギ	zu	キ	ku	イ	u
gu	グ	zy	ク	ky	ウ	y
ge	ゲ	ze	ケ	ke	エ	e
go	ゴ	zo	コ	ko	オ	o

da	ダ	ta	タ	za	ザ	sa	サ
ji	ジ	chi	チ	ru	ジ	shi	シ
zu	ズ	tsu	ツ	zy	ズ	su	ス
de	デ	te	テ	ze	ゼ	se	セ
do	ド	to	ト	zo	ゾ	so	ソ

pa	パ	ba	バ	ha	ハ	na	ナ
pi	ピ	bi	ビ	hi	ヒ	ni	ニ
pu	プ	bu	ブ	fu	フ	ny	ヌ
pe	ペ	be	ベ	he	ヘ	ne	ネ
po	ポ	bo	ボ	ho	ホ	no	ノ

wa	ワ	ra	ラ	ya	ヤ	ma	マ
		ri	リ	pu	プ	mi	ミ
		ru	ル	py	ピ	mu	ム
		re	レ	pa	パ	me	メ
o	オ	ro	ロ	yo	ヨ	mo	モ

ン

Joon. 1. Tabeli gojūon esitus ridade kaupa (vasemal katakanas, paremal hiraganas). Transkriptsioon on antud nii ladina kui ka vene tähtedega.

ühendid jaapani keeles esinevad peaaegu eranditult koos täishäälikuga i: tsuyoi (tugev), aoi (sinine), atsui (kuum). Kaashäälikud võivad ühineda poolvokaalidega, mille tagajärjel nad palataliseeruvad: kya, sha, kyu, shu, kyo, gyo jne. (vt. joon. 2). Palataliseeritud silpides võivad täishäälikud olla nii lühikesed kui ka pikad.

Jaapani keeles võivad peaaegu kõik kaashäälikud — k, s, t, p, m, n, ts — olla pikad. Nagu öeldud, võib nende pikkus muuta sõna tähendust. Helitute kaashäälikute k, s, t, ts ja p pikendusemärgiks on kana märk

ga	ガ	za	カ	ka	ア	a
gi	ギ	zu	キ	ku	イ	u
gu	グ	zy	ク	ky	ウ	y
ge	ゲ	ze	ケ	ke	エ	e
go	ゴ	zo	コ	ko	オ	o

da	ダ	ta	タ	za	ザ	sa	サ
ji	ジ	chi	チ	ru	ジ	shi	シ
zu	ズ	tsu	ツ	zy	ズ	su	ス
de	デ	te	テ	ze	ゼ	se	セ
do	ド	to	ト	zo	ゾ	so	ソ

pa	パ	ba	バ	ha	ハ	na	ナ
pi	ピ	bi	ビ	hi	ヒ	ni	ニ
pu	プ	bu	ブ	fu	フ	ny	ヌ
pe	ペ	be	ベ	he	ヘ	ne	ネ
po	ポ	bo	ボ	ho	ホ	no	ノ

wa	ワ	ra	ラ	ya	ヤ	ma	マ
		ri	リ	pu	プ	mi	ミ
		ru	ル	py	ピ	mu	ム
		re	レ	pa	パ	me	メ
o	オ	ro	ロ	yo	ヨ	mo	モ

kekka (resultaat);

yotte (sõltuvalt).

Tabeli 5. reas esineva kaashääliku n pikenduseks on kaashäälik n: *こん* konna (niisugune); *さん* sannin (kolm inimest); *さん* san-

ジャ	シャ	ギャ	キャ
ja	sha	gya	kyā
ジュ	シュ	ギュ	キュ
ju	shu	gyu	kyū
ジョ	ショ	ギョ	キョ
jo	sho	gyo	kyō

ニャ	チャ	チャ
nya	cha	cha
ニョ	チュ	チュ
nyo	chu	chu
ニョ	チョ	チョ
nyo	cho	cho

ピャ	ビャ	ヒャ
pya	bya	hya
ピョ	ビョ	ヒョ
pyo	byo	hyo

リャ	ミャ
rya	mya
リュ	ミュ
ryu	myu
リョ	ミョ
ryo	myo

Joon. 2. Palataliseeritud silpide tabel (katakanas ja hiraganas).

nen (kolm aastat); *こんにちは* konnichi (täna).

Hääliku m pikenduseks on samuti märk n: *さん* sammyaku (mäeae lik);

かんめい kammei (amet).

Sõnades, mille esimene silp lõpeb kaashäälikuga n, teine silp aga algab kaashäälikutega m, b, või p, on kaashääliku n häälduseks m:

しんぶん shimbun (ajaleht);

ぶんぽう

bumpō (grammatika);

しんぱい shimpai (rahutus);

じんみん jimmin (rahvas).

MILAREPA LAULUD

„Eesti Telefilmis“ on valmimas telefilm „Milarepa laulud“. Nagu pealkiri ütleb, on filmis kesksel kohal suure Tiibeti luuletaja Milarepa (1040—1123) looming. Tõlkisin need laulud tiibeti keelest umbes 15 aastat tagasi, trükivalgust näevad need aga esmakordselt. Milarepa lihtne rahvalaulutav loomine peidab endas kahtlemata sügavaid üldinimlikke väärtusi, mida loodetavasti ka valmiv film suudab peegeldada. Aidaku siin avatud värsid paremini ka filmi jälgida.

LINNART MÄLL

Kõuekõmin peagi vaibub,
vikerkaargi peagi haihtub,
maised rõõmud nagu uni.
Himud koovad kurja võrku,
hukatuse sisse viivad.
Eilsed varad täna kaovad,
täna elad, homme sured,
sõbrast saanud vaenlane —
värske toitki roiskub solgiks.
Kurja vilju ise lõikad,
kindel varjupaik vaid headus!
Pahest puhtaks pühi meel,
sest aeg on käes, jah, aeg on käes!
Elu kaduv, varsti surm,
vale endast pühi välja!
Libekeelseid ära kuula,
õpetajat usalda,
sest aeg on kes, jah, aeg on käes!
Lõbudesse ära visku,
pääsemise peale mõtle,
sest aeg on käes, jah, aeg, on käes!

Puhta kalju eraklas:
ülal kõrgel valge lumi,
allpool õilsad ohverdajad,
taga jäised liustikud,
eespool metsad mõnusad.
Orus rohetavad aasad,
värvilised lilled, lõhnad,
mesilased, putukad.
Järvedel ja jõgedel
mõtteis pardid, nokad sulis.
Puude okstel sihvakail
linnud sulnilt sädistavad.
Lõhnu kandvas pehmes tuules
põõsaoksad võbisevad.
Kõrgel puude latvadel
ahvikarjad turnivad.
Rohetaval laial niidul
neljajalsed rohtu söövad.
Karjus vaatab oma loomi,
mängib rõõmsalt vilepilli.

Ilmamõnu ihkajad
tühja-tähja toimetavad.
Mina, rahu leidnu vaatlen
ülalt Puhta Kalju pealt:
himud on vaid virvendused,
elu — petlik unenägu.
Mõtlen kaduvuse peale,
tunnen kaasa õnnetuile.

Kuldne hiilgus pildil tuhmub,
see ju näivust meile näitab,
kõige kadu õpetab.
Sellest mõtle, tõde teosta

Hallas närbub sinilill,
see ju näivust meile näitab,
kõige kadu õpetab.
Sellest mõtle, tõde teosta!

Nool see tapab kitsetalle,
see ju näivust meile näitab,
kõige kadu õpetab.
Sellest mõtle, tõde teosta!

Niitja niidab riisivarre,
see ju näivust meile näitab,
kõige kadu õpetab.
Sellest mõtle, tõde teosta!

Nuga siidikanga lõikab,
see ju näivust meile näitab,
kõige kadu õpetab.
Sellest mõtle, tõde teosta!

Vääriskivi leiad-kaotad,
see ju näivust meile näitab,
kõige kadu õpetab.
Sellest mõtle, tõde teosta!

Loodud noorkuu peagi vana,
see ju näivust meile näitab,
kõige kadu õpetab.
Sellest mõtle, tõde teosta!

Sünnib inimlaps ja sureb,
see ju näivust meile näitab,
kõige kadu õpetab.
Sellest mõtle, tõde teosta!

Võrdluspilte meeles hoia,
inimeste hüveks laula!
Mõtted: aega on veel palju.
Ütlen: aega on nii vähe,
surmahetk ei ole teada.
Sellest mõtle, tõde teosta!

Tüdruk kallis, milleks häbi,
kuula viivuks minu laulu!
Tobedat mõtet pead häbiks,
häbened seda, mis häbi ei vääri.
Mina mõistan häbiväärset,
kõnet, keha, meelt ei varja.
Kus on kehal häbi koht?
Keha kasvab meheks-naiseks,
seda tead sa väga hästi.
Ütle mulle, kas tead seda,
kes soomärgid ära keelas?
Inimesed enamikus
häbitud ja vääritud.
Rahapakk on häbi tütar,
kauka sees on häbi poeg!
Ihnsus, kurjus, kõver meel,
halvad teod ja kaksikkeel,
usalduse petmine —
see on häbi tõeline!

Mina olen, olen keegi,
olen erak mägedes,
mina olen Milarepa.
Koobas kitsas, mõte avar,
rõivas hõre, süda soe,
toit on kasin, kõht on täis,
aitan meelsalt püüdlejaid,
usaldajaid lohutan,
surmahirmu hävitan.
Elan kodukoldeta,
vara kokku kuhjamata.
Pahe piinast vaba olen,
upsakusest vaba olen,
krahmamisest vaba olen.
Valu sõlme lahti sõlmin,
nõtradele toeks ma olen,
usaldajaks noortele.
Rahu leidsin valguse vallas,
teile õnne-rahu soovin!

Kuulake kõik, kes olete siin:
teie minule soovite head,
mina ka teile soovin head,
üksteisele soovime head,
õndsuse väljal me kohtume!

Teile kõigile sooviksin ma
puhast meelt ja pikka elu!
Mõtted võltsist vabastage,
pääsemise tee minge!

Hüves viibigu see maa,
haigusteta, tulideta!
Viljasaagid suurenegu,
kõikjal tarkus levigu!

Jumalad ja ussikesed
ja ka teised olevused
olgu vabad piinast-vaevast!
Pääsemine saagu teoks!

Toimetaja: Märt Läänemets.
Makett: Indrek Ude.
Päise kujundus: Leonhard Lapin.

Toimetuse aadress: 202400, Tartu, Tiigi 78, ruum II7,
tel. 3-08-05. Trükikoda „Oktoober“: Tallinn, Kreutzwaldi 24.
Ofsettrükk. Tellimise nr. 3281. Maht 1 pg. Tiraaž 30 000.